— pentru guvernul austriac, de doamna C. Pesendorfer, în calitate de agent;

— pentru guvernul suedez, de doamna A. Falk și de domnul A. Kruse, în calitate de agenți;

— pentru Comisia Comunităților Europene, de domnul H. Støvlbæk și de doamna E. Montaguti, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 28 februarie 2008,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare privește interpretarea Directivei 89/48/CEE a Consiliului din 21 decembrie 1988 privind sistemul general de recunoaștere a diplomelor de învățământ superior acordate pentru formarea profesională cu durata minimă de trei ani (JO 1989, L 19, p. 16, Ediție specială, 05/vol. 2, p. 76).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Consiglio Nazionale degli Ingegneri (Consiliul Național al Inginerilor), pe de o parte, și Ministero della Giustizia (Ministerul Justiției), pe de altă parte, având ca obiect recunoașterea de către acesta din urmă, în favoarea domnului Cavallera, resortisant italian, a unui titlu spaniol de inginer, obținut prin omologarea unui titlu de studii italian, în vederea înscrierii persoanei interesate în tabloul inginerilor din Italia.

Cadrul juridic

Reglementarea comunitară

3 Primul considerent al Directivei 89/48 este redactat după cum urmează:

„întrucât, în temeiul articolului 3 litera (c) din tratat, eliminarea, între statele membre, a obstacolelor în calea liberei circulații a persoanelor și serviciilor constituie unul dintre obiectivele Comunității; întrucât, pentru resortisanții statelor membre, aceasta presupune, în special, posibilitatea exercitării unei profesii, în mod independent sau ca salariat, în alt stat membru decât cel în care a fost obținută calificarea profesională".

4 Al treilea considerent al acestei directive prevede:

„întrucât, pentru a răspunde rapid așteptărilor cetățenilor europeni care dețin diplome de învățământ superior acordate pentru formări profesionale și eliberate într-un alt stat membru decât cel în care doresc să-și exercite profesia, se impune punerea în aplicare a unei alte metode de recunoaștere a diplomelor, astfel încât să faciliteze cetățenilor respectivi exercitarea tuturor activităților profesionale care corespund într-un stat membru gazdă unei formări postliceale, dacă posedă astfel de diplome care îi pregătesc pentru astfel de activități, diplome acordate după un ciclu de studii cu durata minimă de trei ani și eliberate într-un alt stat membru".

5 Al cincilea considerent al directivei amintite precizează:

„întrucât, în cazul profesiilor pentru a căror exercitare Comunitatea nu a stabilit nivelul minim de calificare necesară, statele membre își rezervă dreptul de a stabili acest nivel, cu scopul de a garanta calitatea muncii depuse pe teritoriul lor; întrucât, totuși, statele membre nu pot, fără să încalce obligațiile înscrise la articolul 5 din tratat, să impună unui resortisant dintr-un stat membru să obțină acele calificări pe care, în general, le stabilesc în cazul diplomelor eliberate în cadrul sistemului lor național de învățământ, dacă persoana respectivă a obținut deja toate sau o parte dintre calificări în alt stat membru; întrucât, în consecință, orice stat membru gazdă unde o profesie este reglementată trebuie să țină cont de calificările obținute în alt stat membru și să verifice dacă aceste calificări corespund celor pe care le cere statul respectiv”.

6 Articolul 1 literele (a) și (b) din Directiva 89/48 prevede:

„În sensul prezentei directive:

(a) prin diplomă se înțelege orice diplomă, certificat sau alt titlu de calificare oficială sau ansamblu de astfel de diplome, certificate sau alte titluri:

— care au fost eliberate de o autoritate competentă dintr-un stat membru, desemnată în conformitate cu actele cu putere de lege sau actele administrative ale statului membru respectiv;

— din care rezultă că titularul a urmat cu succes un ciclu de studii postliceale cu o durată minimă de trei ani sau cu o durată echivalentă la fără frecvență, în cadrul unei universități sau altei instituții de învățământ superior sau altei instituții cu un nivel similar și, dacă este cazul, că [titularul] a urmat cu succes o formare profesională cerută pe lângă un ciclu de studii postliceale;

— care arată că titularul are calificarea profesională cerută care îi permite accesul la o profesie reglementată în statul membru respectiv sau exercitarea respectivei profesii,

dacă educația și formarea atestate de această diplomă, certificat sau alt titlu de calificare oficială au fost obținute în special în Comunitate sau dacă titularul are o experiență profesională de trei ani atestată de statul membru care recunoaște o diplomă, un certificat sau alt titlu eliberat de o țară terță.

În sensul primului paragraf, se consideră diplome următoarele titluri: orice diplomă, certificat sau alt titlu de calificare oficială sau un ansamblu de astfel de diplome, certificate sau alte titluri acordate de o autoritate competentă dintr-un stat membru numai pe baza unei pregătiri dobândite în cadrul Comunității și recunoscute de autoritatea competentă din acel stat membru ca având un nivel echivalent și numai dacă conferă aceleași drepturi de acces la o profesie reglementată în acel stat membru;

(b) prin stat membru gazdă se înțelege orice stat membru în care un resortisant [al unui stat membru] solicită exercitarea unei profesii reglementate în statul membru respectiv, cu excepția statului în care a obținut diploma sau și-a exercitat, pentru prima oară, profesia respectivă".

7 Numai în versiunile în limbile italiană și maghiară, articolul 1 litera (b) din Directiva 89/48 are în vedere un resortisant „al unui alt stat membru” („di un altro Stato membro”/„egy másik tagállam”), în loc de un resortisant „al unui stat membru”.

8 Articolul 2 primul paragraf din Directiva 89/48 indică:

„Prezenta directivă se aplică oricărui resortisant al unui stat membru care dorește să exercite, cu statut de independent sau de salariat, o profesie reglementată în statul membru gazdă.”

9 Numai în versiunile în limbile germană și maghiară, articolul 2 primul paragraf din această directivă se referă la exercitarea unei profesii reglementate „într-un alt stat membru” („in einem anderen Mitgliedstaat”/„egy másik tagállamban”), în loc de exercitarea unei profesii reglementate „în statul membru gazdă”.

10 Articolul 3 primul paragraf litera (a) din Directiva 89/48 prevede:

„În cazul în care, într-un stat membru gazdă, accesul la o profesie reglementată sau exercitarea acesteia este condiționată de posesia unei diplome, autoritatea competentă

nu îi poate refuza resortisantului unui stat membru, din motiv de calificare necorespunzătoare, accesul la profesia respectivă sau exercitarea ei în aceleași condiții ca și pentru resortisanții statului membru gazdă:

(a) în cazul în care solicitantul deține o diplomă cerută într-un alt stat membru pentru [accesul la respectiva profesie sau pentru exercitarea acesteia] pe teritoriul său, diploma fiind obținută într-un stat membru […]"

11 Numai în versiunile în limbile italiană, spaniolă și slovenă, articolul 3 primul paragraf din această directivă are în vedere refuzul accesului unui resortisant „al unui alt stat membru" („di un altro Stato membro"/„de otro Estado miembro"/„druge države članice"), în locul unui refuz al accesului unui resortisant „al unui stat membru".

12 În plus, numai în versiunile în limbile italiană și slovenă, articolul 3 primul paragraf litera (a) din directivă are în vedere o diplomă obținută „în alt stat membru" („in un altro Stato membro"/„drugi državi članici"), în locul unei diplome obținute „într-un stat membru".

13 Fără a aduce atingere articolului 3 din Directiva 89/48, articolul 4 din aceasta permite statului membru gazdă să ceară solicitantului, în anumite condiții, să facă dovada faptului că are o experiență profesională de o anumită durată, să urmeze un stagiu de adaptare care să nu depășească trei ani sau să dea o probă de aptitudine. Articolul menționat stabilește anumite norme și condiții aplicabile acestor măsuri compensatorii care pot fi cerute pentru a remedia insuficiența formării de care face dovadă solicitantul respectiv.

Reglementarea națională

Reglementarea profesiei de inginer în Spania și în Italia

14 Profesia de inginer constituie o profesie reglementată atât în Spania, cât și în Italia.

— Sistemele de pregătire și condițiile de acces la profesia de inginer

15 Sistemele de pregătire italian și spaniol sunt similare în ceea ce privește calificările din domeniul ingineriei. În aceste două state membre, astfel de calificări pot fi obținute la încheierea unei perioade de studii postliceale cu o durată de trei ani sau de cinci ani.

16 În Italia, diplomele universitare obținute după trei ani de studii („laurea triennale") atestă pregătirea inginerilor juniori („ingegnere junior").

17 Accesul la profesia de inginer junior este condiționat de deținerea diplomei universitare cerute, precum și de promovarea examenului de stat („esame di Stato") corespunzător profesiei respective [articolul 4 din Decretul regal nr. 2537 din 23 octombrie 1925 (*Gazzetta ufficiale* nr. 37 din 15 februarie 1926)]. Examenul de stat menționat cuprinde, potrivit articolelor 47 și 48 din Decretul Președintelui Republicii nr. 328 din 5 iunie 2001 (supliment ordinar la GURI nr. 190 din 17 august 2001), cel puțin două probe

scrise, o probă orală și o probă practică. Candidații care au promovat examenul de stat obțin dreptul de a exercita profesia de inginer („abilitazione all'esercizio della professione di ingegnere").

18 În Spania, diplomele universitare obținute după trei ani de studii conferă calificarea de inginer tehnic („ingeniero técnico").

19 Reglementarea spaniolă în domeniul diplomelor universitare operează o distincție între două tipuri de diplome, respectiv „diplome oficiale", a căror validitate este recunoscută pe întreg teritoriul național și care dau acces la profesiile reglementate, și „diplomele proprii" pe care diferitele universități au dreptul să le elibereze, dar care, în special, nu permit accesul la profesiile reglementate. Acest domeniu este reglementat prin Legea organică 6/2001 din 21 decembrie 2001 privind universitățile (BOE nr. 307 din 24 decembrie 2001, p. 49400).

20 În Spania, accesul la profesia de inginer tehnic este în principiu condiționat de deținerea unei diplome universitare oficiale în sensul Legii organice 6/2001, corespunzătoare profesiei respective.

21 Atât în Italia, cât și în Spania, exercitarea profesiei de inginer necesită deopotrivă înscrierea în tabloul unui ordin profesional. În Italia, un tablou al inginerilor este ținut în fiecare provincie de Consiglio dell'Ordine degli Ingegneri (Consiliul Ordinului Inginerilor). Acest tablou se împarte în două secțiuni, secțiunea B fiind rezervată inginerilor juniori. În Spania, în funcție de specializări și de regiuni, sunt competente diferite „colegios de ingenieros" (ordine ale inginerilor). În aceste două state membre, înscrierea în tabloul unui ordin al inginerilor constituie un simplu demers administrativ care nu atestă, în sine, calificarea profesională a persoanelor respective, ci urmărește să garanteze că exercitarea profesiei respectă anumite norme deontologice.

— Profesia de inginer mecanic în Italia

22 Persoanele care doresc să exercite profesia de inginer mecanic în Italia trebuie, în mod normal, să dețină diploma universitară de inginer mecanic („laurea in ingegneria meccanica"), care atestă o formare cu o durată de trei ani, precum și dreptul de a exercita profesia de inginer, conferit după promovarea examenului de stat. În plus, aceste persoane trebuie să fie înscrise în tabloul inginerilor dintr-o provincie, în secțiunea B, sectorul industrial.

— Profesia de inginer tehnic industrial, specializarea mecanică, în Spania

23 În Spania, persoanele care doresc să exercite profesia de inginer tehnic industrial, specializarea mecanică („ingeniero técnico industrial, especialidad mecánica"), trebuie, în mod normal, să dețină diploma universitară oficială, în sensul Legii organice 6/2001, de inginer tehnic industrial, specialitatea mecanică, ce se obține după trei ani de studiu. În plus, aceste persoane trebuie să fie înscrise în tabloul ținut de „Colegio de ingenieros técnicos industriales" (ordinul profesional al inginerilor tehnici industriali).

Procedura de recunoaștere în Italia

24 În Italia, Decretul legislativ nr. 115 din 27 ianuarie 1992 (GURI nr. 40 din 18 februarie 1992, denumit în continuare „Decretul legislativ nr. 115/1992") urmărește să transpună Directiva 89/48 în ordinea juridică internă.

25 Articolul 1 din Decretul legislativ nr. 115/1992, intitulat „Recunoașterea titlurilor de formare obținute în cadrul Comunității Europene", prevede:

„1. În condițiile stabilite prin prevederile prezentului decret, se recunosc în Italia diplomele eliberate într-un stat membru al Comunității Europene care atestă o formare profesională și de a căror deținere depinde exercitarea unei profesii potrivit legislației acestui stat membru.

2. Recunoașterea se acordă în favoarea resortisantului comunitar în vederea exercitării în Italia, ca lucrător independent sau salariat, a profesiei ce corespunde aceleia pe care are dreptul să o exercite în țara care a eliberat diploma prevăzută la alineatul precedent.

3. Se recunosc diplomele dacă includ documentul care atestă că solicitantul a urmat cu succes un ciclu de studii superioare cu durată minimă de trei ani (sau cu o durată echivalentă la fără frecvență) în cadrul unei universități sau al unui institut de pregătire superioară sau al unei alte instituții care asigură același nivel de formare."

26 Potrivit instanței de trimitere, Decretul legislativ nr. 115/1992 nu permite recunoașterea unei diplome eliberate într-un alt stat membru în temeiul unui titlu de studii italian. Această instanță precizează că, în conformitate cu articolul 1 alineatul 3 din acest decret legislativ, diploma străină trebuie să ateste că solicitantul a urmat un ciclu de studii, ceea ce implică necesitatea existenței unei legături nemijlocite între titlu și ciclul de studii, precum și că acesta din urmă trebuie să fie în mod direct atestat prin diplomă. Astfel, această prevedere nu ar putea să se aplice în cazul unei diplome eliberate de un alt stat membru care atestă, în realitate, existența unui titlu de studii italian.

Procedura de omologare în Spania

27 În dreptul spaniol, trebuie să se distingă între procedura de omologare a diplomelor universitare și procedura de recunoaștere a calificărilor profesionale prevăzută de Decretul regal 1665/1991 din 25 octombrie 1991 de reglementare a sistemului general de recunoaștere a diplomelor instituțiilor de învățământ superior eliberate în statele membre ale Uniunii Europene pentru care este necesară o formare cu durata minimă de trei ani (BOE nr. 208 din 22 noiembrie 1991, p. 37916), care urmărește să transpună Directiva 89/48 în ordinea juridică spaniolă. Omologarea constituie o modalitate de verificare a conținutului academic, din punctul de vedere al cunoștințelor, al studiilor urmate în vederea obținerii unei diplome.

28 Până la 4 septembrie 2004, procedura de omologare a diplomelor universitare străine era reglementată în Spania prin Decretul regal 86/1987 din 16 ianuarie 1987 (BOE nr. 20 din 23 ianuarie 1987), precum și prin legislația adoptată pentru aplicarea acestuia.

29 Noțiunea de omologare era definită la articolul 1 din Decretul regal 86/1987. Potrivit acestei dispoziții, omologarea presupune recunoașterea, în Spania, în scopuri academice, a validității oficiale a diplomelor de învățământ superior obținute în străinătate.

30 De la articolul 2 din acest decret regal rezultă că, deși omologarea diplomelor străine nu presupune în mod obligatoriu promovarea unor examene suplimentare în cazul în care pregătirea atestată prin diploma străină nu este echivalentă cu cea atestată prin diploma spaniolă corespunzătoare, omologarea poate fi condiționată de susținerea cu succes a unor probe din domeniul cunoștințelor cerute în Spania pentru obținerea diplomei.

31 În temeiul articolului 3 din Decretul regal 86/1987, procedura de omologare se aplică exclusiv formelor de învățământ cu caracter oficial. Celelalte forme de învățământ universitar, care nu au caracter oficial, sunt, prin urmare, excluse din domeniul de aplicare al acestui decret regal.

32 De la data acordării, omologarea conferă diplomei străine aceleași efecte ca și cele recunoscute diplomei sau gradului universitar spaniol echivalent.

Acțiunea principală și întrebările preliminare

33 Domnul Cavallera, resortisant italian, este deținătorul unui titlu de studii de inginer mecanic eliberat la 9 martie 1999 de Universitatea din Torino (Italia) la încheierea unei formări cu durata de trei ani.

34 În Spania, domnul Cavallera a solicitat Ministerului Educației și Științelor omologarea titlului său de studii italian în vederea asimilării acestuia cu titlul universitar spaniol echivalent, în temeiul dispozițiilor Decretului regal 86/1987. La 17 octombrie 2001, ministerul în cauză a omologat titlul de studii italian al domnului Cavallera în vederea asimilării cu titlul oficial spaniol de inginer tehnic industrial, specializarea mecanică.

35 Domnul Cavallera are, prin urmare, dreptul să exercite, în Spania, profesia reglementată de inginer tehnic industrial, specializarea mecanică. Pe baza certificatului

prin care se atestă omologarea titlului său de studii italian, domnul Cavallera a obținut înscrierea în tabloul ținut de unul dintre „colegios de ingenieros técnicos industriales" din Catalonia.

36 Este însă cert că domnul Cavallera nu și-a exercitat activitatea profesională în afara teritoriului italian și nici nu a urmat vreo formare, nici nu a promovat vreun examen în cadrul sistemului de învățământ spaniol. De asemenea, este cert că acesta nu a promovat examenul de stat prevăzut de reglementarea italiană în vederea obținerii dreptului de a exercita profesia de inginer.

37 Printr-o cerere formulată la 6 martie 2002, domnul Cavallera a solicitat, în Italia, recunoașterea de către Ministero della Giustizia a calificărilor sale spaniole în temeiul Decretului legislativ nr. 115/1992 pentru a se putea înscrie, în acest stat membru, în cadrul tabloului inginerilor.

38 Conform reglementării italiene, această cerere a fost supusă avizării de către o comisie de cercetare care s-a pronunțat, cu majoritate de voturi, în sens favorabil, deși reprezentantul Consiglio Nazionale degli Ingegneri, membru al acestei comisii, a exprimat un vot împotrivă.

39 Prin Decretul din 23 octombrie 2002, Ministero della Giustizia a recunoscut validitatea titlului spaniol al domnului Cavallera în vederea înscrierii acestuia în tabloul inginerilor (secțiunea B, sectorul industrial). Pe baza acestui decret, domnul Cavallera a fost înscris în tabloul ordinului inginerilor din orașul Alessandria (Italia), unde domiciliază.

40 Consiglio Nazionale degli Ingegneri a atacat decretul ministerial în cauză la Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (Italia), susținând că, în temeiul Directivei 89/48 și al reglementării naționale relevante, autoritățile italiene nu puteau să recunoască titlul spaniol al domnului Cavallera, această recunoaștere echivalând cu scutirea sa de îndeplinirea cerinței de a promova examenul de stat prevăzut de reglementarea italiană.

41 Prin Hotărârea din 5 octombrie 2004, instanța menționată a respins acțiunea formulată de Consiglio Nazionale degli Ingegneri, considerând că Ministero della Giustizia acționase în mod legal. Ca urmare, Consiglio Nazionale degli Ingegneri a declarat apel împotriva acestei hotărâri la Consiglio di Stato (Italia).

42 Consiglio di Stato consideră că Directiva 89/48 nu este aplicabilă în situația domnului Cavallera, deoarece acesta nu ar fi obținut nicio „diplomă" în sensul articolului 1 litera (a) din Directiva 89/48 în Spania, iar solicitarea formulată se întemeiază pe calificări italiene. Totuși, Consiglio di Stato are o serie de îndoieli cu privire la acest aspect.

43 În aceste condiții, Consiglio di Stato a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Directiva 89/48/CEE se aplică în cazul unui resortisant italian care:

— a obținut în Italia o diplomă de inginer care atestă că au fost urmate studii cu o durată de trei ani;

— a obținut recunoașterea acestui titlu ca echivalent al titlului spaniol corespunzător;

— a obținut înscrierea în tabloul spaniol al inginerilor, dar nu a exercitat niciodată această profesie în Spania [și]

— a solicitat în Italia înscrierea în tabloul inginerilor pe baza titlului de omologare spaniol?

2) În cazul unui răspuns afirmativ la prima întrebare, norma de drept intern (articolul 1 din Decretul legislativ [nr. 115/1992]), care nu permite recunoașterea în Italia a unui titlu care a fost eliberat de un stat membru și care este, la rândul său, exclusiv rezultatul recunoașterii unui titlu italian precedent, este compatibilă cu Directiva 89/48/CEE?"

Cu privire la întrebările preliminare

44 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă prevederile Directivei 89/48 pot fi invocate, în vederea accesului la o profesie reglementată într-un stat membru gazdă, de deținătorul unui titlu eliberat de o autoritate a unui alt stat membru care nu atestă nicio formare din cadrul sistemului de învățământ al acestui stat membru și nu are la bază nici un examen, nici o experiență profesională dobândită în acest stat membru.

45 Pentru a răspunde la această întrebare, este necesar să se verifice dacă recunoașterea unui titlu precum cel în litigiu în cauza principală intră sub incidența Directivei 89/48.

46 Sub rezerva prevederilor articolului 4 din Directiva 89/48, articolul 3 primul paragraf litera (a) din directivă conferă oricărui solicitant titular al unei „diplome" în sensul directivei, diplomă care îi permite să exercite o profesie reglementată într-un stat membru, dreptul de a exercita aceeași profesie în oricare alt stat membru. Așadar, noțiunea „diplomă", definită la articolul 1 litera (a) din Directiva 89/48, constituie cheia de boltă a sistemului general de recunoaștere a diplomelor de învățământ superior prevăzut de această directivă.

47 În ceea ce privește aprecierea calificărilor de care se prevalează domnul Cavallera, trebuie amintit, mai întâi, că „diploma", în sensul articolului 1 litera (a) din Directiva 89/48, poate fi constituită dintr-un ansamblu de titluri.

48 În continuare, condiția prevăzută la articolul 1 litera (a) prima liniuță din Directiva 89/48 este îndeplinită în ceea ce privește titlurile de care se prevalează domnul Cavallera, fiecare dintre acestea fiind eliberate de o autoritate competentă, desemnată în conformitate cu actele cu putere de lege italiene și, respectiv, spaniole.

49 În ceea ce privește condiția prevăzută la articolul 1 litera (a) a doua liniuță din Directiva 89/48, din dosarul transmis Curții reiese că domnul Cavallera îndeplinește în mod evident condiția potrivit căreia titularul trebuie să fi urmat cu succes un ciclu de studii postliceale cu o durată minimă de trei ani în cadrul unei universități. Într-adevăr, titlul de studii care a fost eliberat persoanei interesate de către Universitatea din Torino confirmă în mod expres acest lucru.

50 Pe de altă parte, în ceea ce privește condiția prevăzută la articolul 1 litera (a) a treia liniuță din Directiva 89/48, din certificatul de omologare întocmit de Ministerul Educației și Științelor rezultă că domnul Cavallera are calificarea profesională cerută care îi permite accesul la o profesie reglementată în Spania. Chiar admițând că nu ar rezulta expres din certificatul în cauză, acest element este dovedit în mod neechivoc prin înscrierea domnului Cavallera în tabloul ordinului profesional competent în Spania.

51 Dat fiind însă că certificatul de omologare menționat de domnul Cavallera nu atestă nicio formare din cadrul sistemului de învățământ spaniol și nu are la bază nici un examen, nici o experiență profesională dobândită în Spania, rămâne de stabilit dacă ansamblul de titluri de care dispune acesta poate fi totuși considerat o „diplomă" în sensul Directivei 89/48 sau poate fi asimilat cu o astfel de diplomă în temeiul articolului 1 litera (a) al doilea paragraf din Directiva 89/48.

52 În acest context, nu ar putea fi admise argumentele invocate de Consiglio Nazionale degli Ingegneri, precum și de guvernele italian și austriac, întemeiate pe modul de redactare a anumitor versiuni lingvistice ale Directivei 89/48, care diferă în anumite privințe, astfel cum s-a indicat la punctele 7, 9, 11 și 12 din prezenta hotărâre, de cele ale altor versiuni lingvistice prin faptul că menționează termenii „alt stat membru", în timp ce marea majoritate a celorlalte versiuni lingvistice conține numai expresiile „stat membru" sau „stat membru gazdă".

53 În această privință, dintr-o jurisprudență constantă reiese că necesitatea aplicării și, prin urmare, a interpretării uniforme a dispozițiilor dreptului comunitar exclude posibilitatea ca, în caz de îndoială, textul unei dispoziții să fie privit în mod izolat din perspectiva uneia dintre versiuni, însă impune, dimpotrivă, ca acesta să fie interpretat și aplicat în lumina versiunilor existente în celelalte limbi oficiale (Hotărârea din 12 noiembrie 1969, Stauder, 29/69, Rec., p. 419, punctul 3, Hotărârea din 2 aprilie 1998, EMU Tabac și alții, C-296/95, Rec., p. I-1605, punctul 36, și Hotărârea din 9 martie 2006, Zuid-Hollandse Milieufederatie și Natuur en Milieu, C-174/05, Rec., p. I-2443, punctul 20).

54 Pe de altă parte, deși este adevărat că a fost decis că Directiva 89/48 nu conține vreo limitare în ceea ce privește statul membru în care solicitantul trebuie să își fi obținut calificarea profesională (Hotărârile din 23 octombrie 2008, Comisia/Grecia, C-274/05, Rep., p. I-7969, punctul 28, și Comisia/Spania, C-286/06, Rep., p. I-8025, punctul 62), această jurisprudență stabilește cu toate acestea o distincție între locul geografic unde a avut loc formarea și sistemul de învățământ din care face parte aceasta. Într-adevăr, în cadrul acestor hotărâri, părțile interesate urmaseră formări din cadrul unui alt sistem de învățământ decât cel al statului membru în care doreau să se prevaleze de calificarea profesională dobândită.

55 Directiva 89/48 urmărește eliminarea obstacolelor din calea exercitării unei profesii într-un alt stat membru decât cel în care a fost eliberat titlul care atestă calificarea profesională respectivă. Din primul, din al treilea și din al cincilea considerent ale directivei rezultă că un titlu care atestă o calificare profesională nu poate fi asimilat unei „diplome" în sensul aceleiași directive în lipsa dobândirii, în tot sau în parte, a calificării respective în cadrul sistemului de învățământ al statului membru care eliberează titlul în cauză. De altfel, Curtea a subliniat deja că un titlu facilitează accesul la o profesie sau la exercitarea acesteia în măsura în care confirmă deținerea unei calificări suplimentare (a se vedea în acest sens Hotărârea din 31 martie 1993, Kraus, C-19/92, Rec., p. I-1663, punctele 18-23, și Hotărârea din 9 septembrie 2003, Burbaud, C-285/01, Rec., p. I-8219, punctele 47-53).

56 Or, omologarea spaniolă nu reprezintă dovada niciunei calificări suplimentare. În această privință, nici omologarea, nici înscrierea în tabloul unuia dintre „colegios de ingenieros técnicos industriales" din Catalonia nu au avut la bază o verificare a calificării sau a experienței profesionale dobândite de domnul Cavallera.

57 Acceptarea, în asemenea împrejurări, a posibilității ca Directiva 89/48 să fie invocată pentru a beneficia de acces la profesia reglementată în Italia, în discuție în cauza principală, ar avea ca efect să se permită unei persoane care nu a obținut decât un titlu eliberat în acest stat membru, care, în sine, nu conferă accesul la respectiva profesie reglementată, să acceadă totuși la această profesie, fără ca titlul de omologare obținut în Spania să dovedească în vreun fel dobândirea unei calificări suplimentare sau a unei

experiențe profesionale. Un astfel de rezultat ar fi contrar principiului consacrat prin Directiva 89/48, enunțat în al cincilea considerent al acesteia, potrivit căruia statele membre își rezervă dreptul de a stabili nivelul minim de calificare necesară cu scopul de a garanta calitatea muncii depuse pe teritoriul lor.

58 Din ansamblul considerațiilor precedente rezultă că articolul 1 litera (a) din Directiva 89/48 trebuie interpretat în sensul că definiția noțiunii „diplomă" pe care o enunță nu include un titlu eliberat de un stat membru care nu atestă nicio formare din cadrul sistemului de învățământ al acestui stat membru și nu are la bază nici un examen, nici o experiență profesională dobândită în respectivul stat membru.

59 Prin urmare, este necesar să se răspundă la prima întrebare că prevederile Directivei 89/48 nu pot fi invocate, în vederea accesului la o profesie reglementată într-un stat membru gazdă, de deținătorul unui titlu eliberat de o autoritate a unui alt stat membru care nu atestă nicio formare din cadrul sistemului de învățământ al acestui stat membru și nu are la bază nici un examen, nici o experiență profesională dobândită în respectivul stat membru.

60 Având în vedere răspunsul la prima întrebare, nu este necesar să se ofere un răspuns la a doua întrebare.

Cu privire la cheltuielile de judecată

61 Întrucât, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a doua) declară:

Prevederile Directivei 89/48/CEE a Consiliului din 21 decembrie 1988 privind sistemul general de recunoaștere a diplomelor de învățământ superior acordate pentru formarea profesională cu durata minimă de trei ani nu pot fi invocate, în vederea accesului la o profesie reglementată într-un stat membru gazdă, de deținătorul unui titlu eliberat de o autoritate a unui alt stat membru care nu atestă nicio formare din cadrul sistemului de învățământ al acestui stat membru și nu are la bază nici un examen, nici o experiență profesională dobândită în respectivul stat membru.

Semnături

Cauzele conexate C-278/07-C-280/07

Hauptzollamt Hamburg-Jonas

împotriva

Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb GmbH & Co. și alții

(cereri de pronunțare a unor hotărâri preliminare formulate de Bundesfinanzhof)

„Regulamentul (CE, Euratom) nr. 2988/95 — Protecția intereselor financiare ale Comunităților Europene — Articolul 3 — Recuperarea unei restituiri la export — Determinarea termenului de prescripție — Abateri săvârșite anterior intrării în vigoare a Regulamentului nr. 2988/95 — Normă de prescripție care face parte din dreptul civil general al unui stat membru”

Concluziile avocatului general E. Sharpston prezentate la 25 septembrie 2008 . . . . . I - 460

Hotărârea Curții (Camera a doua) din 29 ianuarie 2009 . . . . . I - 477

Sumarul hotărârii

1. *Resurse proprii ale Comunităților Europene — Regulament privind protecția intereselor financiare ale Comunităților Europene — Urmărirea în justiție a abaterilor — Termen de prescripție*

   [Regulamentul nr. 2988/95 al Consiliului, art. 1 alin. (2) și art. 3 alin. (1) primul paragraf]

2. *Resurse proprii ale Comunităților Europene — Regulament privind protecția intereselor financiare ale Comunităților Europene — Urmărirea în justiție a abaterilor — Termen de prescripție*

   [Regulamentul nr. 2988/95 al Consiliului, art. 3 alin. (1) primul și al treilea paragraf]

3. *Resurse proprii ale Comunităților Europene — Regulament privind protecția intereselor financiare ale Comunităților Europene — Urmărirea în justiție a abaterilor — Termen de prescripție*

   [Regulamentul nr. 2988/95 al Consiliului, art. 3 alin. (3)]

1. Articolul 3 alineatul (1) primul paragraf din Regulamentul nr. 2988/95 privind protecția intereselor financiare ale Comunităților Europene, care stabilește, în ceea ce privește acțiunile, un termen de prescripție de patru ani care curge de la săvârșirea abaterii, este aplicabil măsurilor administrative precum recuperarea unei restituiri la export obținute nejustificat de un exportator ca urmare a unor abateri săvârșite de acesta din urmă.

   (a se vedea punctele 21 și 23 și dispozitiv 1)

2. În ceea ce privește tipul de avantaje obținute nejustificat de la bugetul comunitar ca urmare a unor abateri care au fost săvârșite anterior intrării în vigoare a Regulamentului nr. 2988/95 privind protecția intereselor financiare ale Comunităților Europene, trebuie să se constate că, prin adoptarea articolului 3 alineatul (1) din acest regulament și sub rezerva respectării alineatului (3) al acestui articol, legiuitorul comunitar a definit astfel o normă generală de prescripție prin care a redus în mod intenționat la patru ani perioada în care autoritățile statelor membre, acționând în numele și pe seama bugetului comunitar, ar trebui sau ar fi trebuit să recupereze astfel de avantaje obținute nejustificat.

   În ceea ce privește datoriile care au luat naștere sub imperiul unei norme naționale de prescripție care nu sunt încă prescrise, intrarea în vigoare a Regulamentului nr. 2988/95 face ca, în temeiul articolului 3 alineatul (1) primul paragraf din acest regulament, o astfel de datorie să fie în principiu prescrisă într-un termen de patru ani de la data săvârșirii abaterilor. În aceste împrejurări, în temeiul acestei dispoziții, orice sumă primită nejustificat de un operator ca urmare a unei abateri anterioare intrării în vigoare a Regulamentului nr. 2988/95 trebuie, în principiu, să fie considerată prescrisă în lipsa vreunui act suspensiv adoptat în perioada de patru ani ulterioară săvârșirii abaterilor, însă sub